

Pregledni rad
Primljen: : 6. 4. 2017.
Revidirana verzija: 10. 7. 2017.
Prihvaćen: 15. 11. 2017.

UDK: 343.211.3(497.11)

doi:10.5937/nabepo23-11816

NAČELO *NE BIS IN IDEM* U KAZNENOM PRAVU REPUBLIKE SRBIJE

Ivan Ilić¹

Pravni fakultet Univerziteta u Nišu

Ivan Milić

Pravni fakultet Univerziteta u Novom Sadu

Sažetak: Predmet pažnje autora jeste načelo *ne bis in idem* u kaznenom pravu Republike Srbije. Autori u radu analiziraju pozitivne propise, kako bi odgovorili na pitanje u kom slučaju postoji zabrana ponovnog suđenja. S tim u vezi, analizirani su međunarodni dokumenti kojima se uređuje ovo načelo, kao i Ustav Republike. Osim toga, autori kritički analiziraju odredbe aktuelnih kaznenih zakona kojima se uređuje ovo načelo, i to Zakonika o krivičnom postupku, Zakona o prekršajima i Zakona o privrednim prestupima. U radu se ukazuje na sve nedorečenosti i kontradiktornosti zakona u navedenom delu, ali se predlažu i konkretna *de lege ferenda* rešenja.

Ključne reči: *ne bis in idem*, krivični postupak, prekršaj, privredni prestup, ponovno suđenje.

Uvodne napomene

S ciljem ostvarivanja procesne ravnopravnosti okrivljenog, međunarodnopravnim dokumentima o ljudskim pravima, ustavima i procesnim kodeksima propisuje se niz garancija koje skupa čine *pravo na pravično suđenje*. Jed-

---

1 Autor za korespondenciju: ivan@prafak.ni.ac.rs

no od standarda obuhvaćenih ovim pravom je načelo *ne bis in idem*. Ono je nastalo upravo kao rezultat balansa (koji nije uvek do kraja ostvariv) između pravne sigurnosti i principa istine.

Pravo na pravnu sigurnost odnosi prevagu nad načelom utvrđivanja istine doslednom primenom principa *ne bis in idem*. Neophodna ravnoteža ipak se uspostavlja predviđanjem odstupanja od ovog principa, tj. ustanovljavanjem mogućnosti izuzetnog ponovnog suđenja nakon pravnosnažnosti sudske odluke, pod zakonom predviđenim uslovima.

S obzirom da u Republici Srbiji postoji tripartitna podela kaznenih dela na krivična dela, prekršaje i privredne prestupe, autori pokušavaju da odgovore na nekoliko pitanja, koja se tiču primene ovog načela u okviru kaznenog postupka. Dakle, posebna pažnja u radu posvećena je problematici vođenja kaznenog postupka, ako je prethodno okončan kazneni postupak, za neko od drugih protivpravnih ponašanja. Ukoliko je dozvoljeno sukcesivno vođenje i sankcionisanje istog lica za protivpravna ponašanja, koja u biti imaju ista obeležja, onda ne postoji pravna sigurnost po okrivljenog.

Rad je podeljen u nekoliko sistematizovanih celina. Na samom početku govori se o pojmovnom određenju načela *ne bis in idem*, a zatim se ukazuje na međunarodna dokumenta kojima je regulisano važenje ovog načela. Jedan deo rada posvećen je ustavnom okviru, a nakon toga se ukazuje na Zakonik o krivičnom postupku i njegovo uređenje ovog pitanja. Sledeći deo rada posvećen je važenju ovog načela u prekršajnom i postupku za privredne prestupe. Analizirana je primena načela *ne bis in idem* u različitim kaznenim postupcima koji se vode protiv istog lica, za protivpravna ponašanja koja se poklapaju u elementima bića.

1. Pojam, termin i dejstvo načela *ne bis in idem*

Načelo *ne (non) bis in idem* (ne dva puta o istom) znači zabranu ponovnog suđenja istom okrivljenom, protiv koga je za isto krivično delo već pravosnažno okončan krivični postupak i zabranu da se protiv jednog lica jednovremeno vode dva krivična postupka (Đurđić, 2001: 84). U teoriji se ovo načelo često naziva i „zabrana dvostruke ugroženosti“ (engl. *the prohibition of double jeopardy*), ili načelo neponovljivosti krivičnoprocesnih subjekata (Bejatić, 2008: 126) odnosno stranaka (Grubač, 2006: 132) u istoj krivičnoj stvari, kao i načelo zabrane ponovnog suđenja. (Bele, Jakulin, 2007: 181) U međunarodnim dokumentima i ustavima ovo načelo je podignuto na rang osnovnog ljudskog prava, dok u nacionalnim procesnim zakonima najčešće zauzima mesto jednog od osnovnih načela krivičnog postupka. Teorija ga nekada svr-

stava među načela koja se odnose na procesne subjekte (stranke) (Vasiljević, 1981; Stevanović, Đurđić, 2006; Bejatović, 2008; Grubač, 2006), ili među načela krivičnog gonjenja. (Škulić, 2009)

Iz pojma ovog načela proizlaze dve zabrane. Prva štiti lice protiv koga je postupak pravnosnažno okončan od ponovnog pokretanja postupka protiv njega za isto krivično delo. Drugačije rečeno, to znači da se isto lice ne može dva ili više puta pojaviti u svojstvu okrivljenog u istoj krivičnoj stvari koja je pravnosnažno presuđena. Njegovo postojanje opravdava se razlozima pravičnosti, pravne sigurnosti i zakonitosti, a javlja se kao posledica svojstva pravnosnažnosti sudskih odluka. Eventualno ponovno pokretanje postupka u istoj krivičnoj stvari sprečava se isticanjem prigovora presuđene stvari – *res iudicata*.

Druga zabrana, koja sačinjava sadržinu pojma načela *ne bis in idem*, sprečava tzv. dvostruku litispendenciju. Zabranjeno je paralelno (istovremeno) vođenje dva ili više krivičnih postupaka, protiv istog lica, o istoj krivičnoj stvari. S obzirom da obe navedene zabrane čine suštinu ovog načela, adekvatniji naziv je „zabrana dvostruke ugroženosti“ od naziva „zabrana ponavljanja krivičnog postupka“. (Đurđić, 2008: 199)

Za važenje načela *ne bis in idem* potrebno je utvrditi postojanje identiteta između novoutužene i pravnosnažno presuđene krivične stvari, odnosno šta se razume pod pojmom *idem*. Neophodno je postojanje identiteta krivičnog dela (objektivni identitet) i identiteta učinioca (subjektivni identitet). Postavlja se pitanje da li je za postojanje objektivnog elementa odlučujući identitet činjenica (potpun ili delimičan), identitet zaštićenih dobara ili pak ista pravna kvalifikacija. Objektivni identitet (*eadem res*) čini postojanje istog činjeničnog stanja, tj. potrebno je da je reč o istom biću krivičnog dela, odnosno da postoji identitet odlučnih činjenica, koje čine posebno biće istog krivičnog dela. Irelevantne su eventualne izmene i dopune u činjeničnom stanju koje ne utiču na promenu identiteta krivičnog dela. Promena pravne kvalifikacije, kod novoutužene krivične stvari, ne utiče na postojanje identiteta krivičnog dela, s obzirom da sud nije vezan pravnom kvalifikacijom. Subjektivni identitet (*eadem persona*) postoji ukoliko je novoutuženo lice ono koje je u ranije pravnosnažno okončanom krivičnom postupku imalo svojstvo okrivljenog. Identitet lica ostaje očuvan i onda kada je izmenjen oblik vinosti (npr. nehat umesto umišljaja), kao i kada se u novoutuženoj krivičnoj stvari menja samo doprinos okrivljenog izvršenju krivičnog dela (npr. u novoutuženoj krivičnoj stvari javlja se u svojstvu podstrekača, nasuprot ranijem optuženju istog lica kao izvršioca istog krivičnog dela).

Problemi se javljaju i u određivanju elementa *bis*, odnosno opsega važenja ovog principa. Dilema je da li su važenjem ovog načela obuhvaćene samo meritorne sudske odluke, ili i formalne. Dubiozno je, takođe, da li se mora raditi o presudi, ili to može biti i sudska odluka u drugoj formi, doneta to-

kom postupka. Pitanje je da li su dejstvom načela *ne bis in idem* obuhvaćene isključivo odluke suda, ili i nekog drugog državnog organa (javnog tužioca ili policije), donete pre započinjanja krivičnog postupka. Postavlja se, takođe, pitanje kumuliranja krivičnog i nekog drugog sudskog postupka (prekršajnog, upravnog, disciplinskog...). Odgovori na ova pitanja različiti su od države do države, i u zavisnosti od nacionalnog ili međunarodnog važenja *ne bis in idem*.

Na strani ovog načela nalaze se postulati pravne sigurnosti, kao jedno od osnovnih prava čoveka, i načelo pravičnog postupka, koje predstavlja neku vrstu supraprincipa savremenog krivičnog postupka. Njegovim važenjem učvršćuje se zaštita pravnog poretka i bezbednost pravnih odnosa, te doprinosi prevenciji kriminaliteta. Ono je prirodna posledica svojstva pravnosnažnosti sudskih odluka i *res iudicata*. Nasuprot tome, postoji potreba za utvrđivanjem istine, s ciljem ostvarenja prava države na kažnjavanje, kao i zahtev za zakonitošću sudskih odluka. Ustanovljavanjem neograničene primene načela *ne bis in idem*, bilo bi obesmišljeno postojanje vanrednih pravnih lekova, tj. bilo bi onemogućeno ponavljanje postupka ako se po pravnosnažnosti sudske odluke pojave nove činjenice i dokazi, koje sa visokim stepenom izvesnosti ukazuju na drugačiji ishod eventualnog ponovljenog postupka. S druge strane, neograničeno ponavljanje postupka potpuno bi derogiralo interese pravne sigurnosti i ljudska prava okrivljenog. Stoga se u pravnim izvorima predviđaju odstupanja od ovog načela, predviđanjem mogućnosti ponavljanja krivičnog postupka iz određenih razloga. Time se uravnotežava načelo istine sa načelom *ne bis in idem*, čime ono stiže osobinu relativnosti.

2. *Ne bis in idem* u međunarodnopravnim dokumentima

Načelo *ne bis in idem* sadržano je u mnogim dokumentima o ljudskim pravima, usvojenim pod okriljem međunarodnih organizacija, kako univerzalnih tako i regionalnih. U *Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima* iz 1966. godine (u daljem tekstu: Pakt), zabrana dvostruke ugroženosti sadržana je u članu 14 stav 7 prema kome „niko ne može biti gonjen ili kažnjen zbog krivičnog dela u vezi kojeg je već bio oslobođen krivice ili osuđen pravnosnažnom presudom prema zakonu i postupku svoje zemlje“.

Iz navedenog sadržaja člana 14 Pakta, neosporno proizilaze određeni ključni. Prvo, Pakt zabranjuje ponovno, ne samo kažnjavanje, već i gonjenje (pokretanje postupka) za ranije pravnosnažno presuđeno krivično delo. Drugo, zabrana se odnosi samo na meritorne sudske odluke (osuđujuću i oslobađajuću presudu). Treće, ustanovljeno je važenje samo u okviru iste jurisdikcije. Četvrto, izuzetno je dopušteno ponavljanje postupka, ali samo u korist okrivljenog, što dokazuje i odredba stava 6 istog člana, prema kojoj „kada se

krivična presuda docnije poništi... zbog toga što nove ili novootkrivene činjenice pokazuju da je došlo do sudske zablude, lice koje je izdržalo kaznu na osnovu te presude biće oštećeno“, i peto, na osnovu stava 6 člana 14 osnov za ponavljanje postupka je pojavljivanje novih ili novootkrivenih činjenica po pravnosnažnosti presude. (Đurđić, 2008: 199)

U usvojenom tekstu *Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda* (u daljem tekstu: *Evropska konvencija*) nije bila predviđena zabrana dvostruke ugroženosti. Međutim, prilikom usvajanja *Protokola VII* ova zabrana propisana je u članu 4 stav 1, koji glasi: „Nikome se ne može ponovo suditi, niti se može ponovo kazniti u krivičnom postupku u nadležnosti iste države za delo zbog koga je već bio pravnosnažno oslobođen ili osuđen u skladu sa zakonom i krivičnom postupkom te države“. U stavu 2 člana 4 predviđen je izuzetak od zabrane na sledeći način: „Odredbe prethodnog stava ne sprečavaju ponovno otvaranje postupka u skladu sa zakonom i krivičnim postupkom date države, ako postoje dokazi o novim i novootkrivenim činjenicama, ili je u ranijem postupku došlo do bitne povrede koja je mogla da utiče na njegov ishod“.

Citiranom odredbom postavljeni su određeni pravni standardi. U pogledu obima primene, jezičkim tumačenjem dolazimo do zaključka da je zabranjeno samo ponovno suđenje i kažnjavanje, ali ne i ponovno pokretanje postupka, što čini suštinu ovog načela. Iako bi pokretanje postupka bez mogućnosti suđenja bilo nelogično (Lazin, 2004: 341), strogo jezički gledano, ovakvo određenje sužava domašaj načela. Postavlja se pitanje da li to znači da princip *ne bis in idem* ne važi u hipotetičkom slučaju ponovnog pokretanja krivičnog postupka protiv istog lica za isto delo koji bi bio okončan skretanjem ka nekoj formi diverzionog postupanja, kakve postoje u procesnim kodeksima mnogih država.

Iz člana 4 Protokola VII takođe proizlazi da su važenjem ovog principa obuhvaćene meritorne sudske odluke (pravnosnažne liberatorne i kondemnatorne). Sledi da se zabrana ponavljanja ne odnosi na slučajeve kada je postupak meritorno okončan pre presuđenja (npr. u toku istrage ili prilikom sudske kontrole optužbe, usled nepostojanja potrebnog stepena sumnje, odustanka ovlašćenog tužioca od gonjenja, zastarelosti, amnestije, pomilovanja ili kakvih drugih trajnih smetnji za nastavak postupka). To, međutim, ne znači da bi se u navedenim slučajevima moglo ponovo preduzeti krivično gonjenje protiv istog okrivljenog za isto krivično delo, jer je reč o trajnim, neotklonjivim procesnim smetnjama. Protokol predviđa značajan izuzetak od pravila *ne bis in idem*, tako što je u stavu 2 člana 4 predviđena mogućnost ponavljanja postupka, i u korist i na štetu okrivljenog, uz dodatni uslov da izuzeci moraju biti propisani zakonom zemlje o kojoj je reč. Ovakvo rešenje suprotno je onom iz Pakta, koji dozvoljava ponavljanje jedino u korist okrivljenog.

Jezičkim tumačenjem člana 4 Protokola zaključujemo da se zabrana dvostruke ugroženosti odnosi samo na ponovno vođenje krivičnog postupka, te da ne sprečava istovremeno ili sukcesivno pokretanje i vođenje nekog od nekrivičnih postupaka (prekršajnog, disciplinskog ili građanskog) protiv istog lica za delikt (privredni prestup, prekršaj i sl.) sa obeležjima krivičnog dela za koje je postupak već okončan ili je u toku. Međutim, praksa Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: Evropski sud) šire tumači pojam „krivična stvar“, u skladu sa „ciljevima i namerama“ Evropske konvencije.² U nekima od odluka zauzet je stav da se i nekrivična (građanska, upravna) stvar može smatrati krivičnom stvari, ukoliko je priroda sankcije koja se može izreći slična krivičnoj sankciji. (Gomein, 1996: 35) Sledi da i vođenje nekrivičnog postupka (npr. disciplinskog) podleže zabrani dvostruke ugroženosti ukoliko se u njemu može izreći kazna koja po obimu, prirodi i strogosti odgovara krivičnoj sankciji. (Gomein, 1996: 35) Interesantno je pomenuti da i među sudijama ESLJP ima onih koji ne podržavaju u potpunosti pristup Evropskog suda ovom problemu i po svojim shvatanjima su bliži pristupu sudova u SAD. Zastupnici tog pravca smatraju da je u interesu društva u celini da se kazne različite povrede zakona izvršene jednim identičnim događajem, ako se različitim inkriminacijama želi sprečiti potpuno drugačije zlo, ili šteta, i da tada gonjenje za isti događaj nije zabranjeno. (Zupančić, 2011: 175) Načelo *ne bis in idem* važi isključivo za suđenje u granicama iste jurisdikcije, tako da suđenje istom licu za isto delo u drugoj državi nije obuhvaćeno zabranom, što je potvrđeno u praksi Evropskog suda za ljudska prava.³

3. Pozitivnopravni ustavni okvir

Ustav Republike Srbije iz 2006. godine,⁴ proklamuje načelo *ne bis in idem* u delu koji nosi naziv „ljudska i manjinska prava i slobode“, u članu 34 stav 4, na sledeći način: „niko ne može biti gonjen ni kažnjen za krivično delo za koje je pravosnažnom presudom oslobođen ili osuđen ili za koje je optužba pravosnažno odbijena ili postupak pravosnažno obustavljen, niti sudska odluka može biti izmenjena na štetu okrivljenog u postupku po vanrednom pravnom leku. Istim zabranama podleže vođenje postupka za neko drugo kažnjivo delo“. U stavu 5 istog člana ustanovljen je izuzetak i dopuštena mogućnost ponavljanja postupka: „Izuzetno, ponavljanje postupka je moguće u skladu sa kaznenim propisima ako se otkriju dokazi o novim činjenicama koje su da

---

² Za standarde postavljene u praksi Evropskog suda za ljudska prava videti: Bovan, 2014: 65–67.

³ A. P. protiv Italije (204/ 1986), 2. novembar 1987, *Odabrane odluke* 67, str. 68.

⁴ „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 96/2006.

su bile poznate u vreme suđenja mogle bitno da utiču na njegov ishod ili ako je u ranijem postupku došlo do bitne povrede koja je mogla uticati na njegov ishod“. Iz ustavne proklamacije može se izvući nekoliko zaključaka.

Ustavno određenje principa *ne bis in idem* po svom dejstvu šire je u odnosu na formulaciju iz Međunarodnog pakta i Evropske konvencije, koji njegovo dejstvo vezuju za pravnosnažnu osuđujuću i oslobađajuću presudu. Ustav osim meritornih obuhvata i tzv. procesnu presudu (presudu kojom se optužba odbija) kao i odluke o obustavi postupka. Iz sadržaja navedenog člana Ustava posredno se zaključuje da su dopušteni vanredni pravni lekovi. Naime, u delu stava 4 predviđeno je: „...niti sudska odluka može biti izmenjena na štetu okrivljenog u postupku po vanrednom pravnom leku“. Prema tome, propisivanjem osnova za postojanje vanrednih pravnih lekova ustanovljen je izuzetak od apsolutnog dejstva zabrane dvostruke ugroženosti. Ustav Srbije postavlja zabranu istovremenog ili sukcesivnog pokretanja i vođenja nekog drugog, nekrivičnog (disciplinskog, prekršajnog) sudskog postupka protiv istog lica za protivpravno ponašanje sa bitnim obeležjima krivičnog dela, za koje je ranije već vođen krivični postupak (član 34 stav 4). Takvo rešenje se razlikuje od Protokola VII uz Evropsku konvenciju, kojim je načelno dopušta istovremeno ili sukcesivno vođenje krivičnog i nekrivičnog postupka za isto delo.

Slično sa formulacijom iz Protokola, Ustav kao razloge za ponavljanje postupka predviđa otkriće novih (ne i novootkrivenih) činjenica i bitne povrede u ranijem postupku. Pitanje je da li to mogu biti bitne povrede odredaba postupka ili bitne povrede materijalnog prava, ili kumulativno. Dilemu donekle otklanja član 473 stav 1 tačka 3 ZKP koji kao razloge za ponavljanje postupka navodi razloge činjenične prirode, ali bi svakako bilo bolje da ih je ustavopisac precizirao.

4. Načelo *ne bis in idem* u Zakoniku o krivičnom postupku Srbije

U *Zakoniku o krivičnom postupku*⁵ (u daljem tekstu: ZKP) načelo *ne bis in idem* određeno je u članu 4. Zakonopisac je time jasno pokazao da zabranu dvostruke ugroženosti smatra jednim od osnovnih principa, na kojima počiva krivični postupak. U članu 4 propisano je da „niko ne može da bude gonjen za krivično delo za koje je pravnosnažnom presudom oslobođen ili osuđen, ili je za to delo optužba pravnosnažno odbijena ili je postupak pravnosnažno obustavljen“. U stavu 2 istog člana ustanovljen je izuzetak od ovog načela na

---

⁵ „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 i 55/2014.

sledeći način: „pravnosnažna sudska odluka ne može biti izmenjena na štetu okrivljenog“.

U procesnoj teoriji najviše je pažnje izazvalo pitanje proširenja dejstva načela *ne bis in idem* na procesne odluke.⁶ Mišljenja smo da dejstvom zabrane dvostruke ugroženosti treba obuhvatiti isključivo meritorne sudske odluke, kojima se donosi odluka o krivičnoj stvari. Takvim rešenjem ne bi se narušila pravna sigurnost građana, zato što su trajne i neotklonjive smetnje koje nastanu u toku vođenja krivičnog postupka već same po sebi nepremostiva prepreka za dalje krivično gonjenje, te im nije potrebna dopunska zabrana u vidu načela *ne bis in idem*. Predviđanjem mogućnosti da javni tužilac, primenom načela oportuniteta, privremeno odloži krivično gonjenje (član 283 ZKP), otvara se pitanje važenja principa *ne bis in idem* u ovoj situaciji. Ukoliko osumnjičeni ispuni naložene mu obaveze, javni tužilac će doneti rešenje o odbacivanju krivične prijave, koja nije obuhvaćena obimom važenja ovog principa. Imajući u vidu da je na ovaj način krivična stvar faktički rešena u meritumu, otvara se mogućnost da se ponovo inicira krivično gonjenje za isto krivično delo protiv istog okrivljenog. U tom slučaju, osumnjičenog ne bi štitilo dejstvo principa *ne bis in idem*. Navedena mogućnost takođe govori o pogrešnoj i nepotrebnoj koncepciji zakonodavca.

Stavom 2 člana 6 ZKP izričito je propisano da se u postupku povodom pravnog leka sudska odluka ne može izmeniti na štetu okrivljenog. Smatramo da je procesni kodeks precizirao Ustavnu reglamentaciju načela *ne bis in idem* određenjem iz člana 473 stav 1 koji je izričit da se postupak može ponoviti samo u korist okrivljenog u slučaju ispunjenja nekog od propisanih uslova. Međutim, treba primetiti da je u članu 4 stav 2 zapravo zabranjena *izmena odluke* na štetu okrivljenog u postupku povodom pravnog leka, a ne i *pokretanje postupka* na štetu okrivljenog. Tako javni tužilac može podneti zahtev za zaštitu zakonitosti i u korist i na štetu okrivljenog.

Dileme oko primene načela *ne bis in idem* pojavile su se i u sudskoj praksi, naročito u pogledu eventualnog njegovog važenja za produženo krivično delo. Postavlja se pitanje da li bi se mogao ponovo pokrenuti postupak za krivično delo koje nije bilo poznato sudu u trenutku presuđenja, a koje ulazi u sastav produženog krivičnog dela, imajući u vidu zabranu ponavljanja krivičnog postupka na štetu okrivljenog. U teoriji je nađeno rešenje da se za novootkriveno krivično delo vodi novi postupak, a da se presude spajaju posle pravnosnažnosti nove odluke, što zapravo predstavlja primenu pravila o sticaju krivičnih dela. (Grubač, navedeno prema: Knežević 2007: 766, 767) Najzad, jezičkim tumačenjem člana 4 ZKP, dolazimo do zaključka da je opseg važenja ovog načela u polju ponovnog gonjenja i kažnjavanja za isto krivično delo, što ostavlja mogućnost gonjenja za ostale oblike kaznenih dela.

---

⁶ Za argumentaciju *pro et contra* ovakvog rešenja vidi, na primer: Lazin, 2004; Jekić, 1994: 22.

5. Zakon o prekršajima i načelo *ne bis in idem*

Zakon o prekršajima⁷ Republike Srbije (u daljem tekstu: Zakon o prekršajima ili ZP) sadrži odredbe o načelu *ne bis in idem* u članu 8 koji nosi naslov „Zabrana ponovnog suđenja u istoj stvari“. Ovaj zakon propisuje njegovo važenje na sledeći način „nikome se ne može ponovo suditi niti mu može ponovo biti izrečena prekršajna sankcija za prekršaj o kome je pravnosnažno odlučeno u skladu sa zakonom“ (član 8 stav 1 ZP).

Smatramo da je zakonodavac trebao da bude precizniji u regulisanju ovakvog važnog pitanja, kojim se pre svega obezbeđuje pravna sigurnost. U Zakonu o prekršajima bi bilo nužno da se propiše da niko ne može biti gonjen niti mu može biti ponovo izrečena prekršajna sankcija za prekršaj koji je odlukom suda pravnosnažno oslobođen ili osuđen, ili za koje je optužba pravnosnažno odbijena, ili je postupak pravnosnažno obustavljen. Dakle, suština je da se protiv jednog lica ne može voditi dva puta isti postupak za jedan prekršaj. S tim u vezi, sadašnje zakonsko rešenje je neprecizno, jer se ZP navodi da se nikom ne može (...) o kome je pravnosnažno odlučeno (...). Stoga se ovakva odredba može tumačiti da je bitno samo da je o prekršaju pravnosnažno odlučeno, ali ne i koje je lice odgovorno da izvršeni prekršaj. Na primer, ako imamo dva učionica prekršaja koja su kažnjena u prekršajnom postupku pravnosnažno, pa se nakon toga otkrije i treći njihov saučesnik, da li to znači da se postupak ne može voditi protiv njega, jer je o prekršaju pravnosnažno odlučeno? Smatramo da bi u našem primeru prekršajni postupak mogao da se vodi protiv trećeg saučesnika, ali je s tim u vezi potrebno izmeniti ovu odredbu ZP.

Prema Zakonu o prekršajima prekršajni postupak se završava donošenjem (član 246 stav 1): 1. osuđujuće presude; 2. oslobađajuće presude; 3. rešenja kojim se postupak obustavlja; i 4. rešenja kojim se maloletnom učionocu prekršaja izriče vaspitna mera. Na svaku prvostepenu presudu postoji pravo žalbe, Prekršajnom apelacionom sudu. S tim u vezi, tek nakon što odluku donese Viši sud nastupa njena pravnosnažnost i od tog momenta važi načelo zabrane ponovnog suđenja.

S druge strane, Prekršajni sud ne vodi postupak za sve prekršaje, već za određene prekršaje to radi i Republička komisija za zaštitu prava u postupcima javnih nabavki; osim toga, za pojedine prekršaje izdaje se prekršajni nalog. S tim u vezi, u ova dva slučaja ne donosi se presuda, već rešenje, ili se izdaje prekršajni nalog. Ako se ne donosi presuda, više je nego jasno da ne može da nastupi pravnosnažnost odluke, tako da može da nastupi samo konačnost odluke. Sada se postavlja pitanje da li prekršajni postupak može da se vodi ako je o njemu za isto lice već odlučeno konačnom odlukom? Vidimo da ZP izričito traži pravnosnažnost. Mi svakako ciljnim tumačenjem možemo doći do za-

⁷ Zakon o prekršajima, „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 65/2013 i 13/2016.

ključka da se ni u ovim slučajevima ne može voditi novi prekršajni postupak, ali je svakako potrebno da se izmeni zakonsko rešenje člana 8 stava 1 Zakona o prekršajima propisuje i da ova zabrana ne sprečava ponavljanje prekršajnog postupka u skladu sa zakonom (član 8 stav 2).

Na ovom mestu ćemo još samo ukazati na jednu interesantnu činjenicu. Naime, vidimo da ZP na samom početku uređuje ovo pitanje, dakle u materijalnom delu Zakona, tako da nije teško zaključiti da je prema rešenju ZP načelo *ne bis in idem* materijalnopravno, a ne procesnopravno pitanje.

6. Zakon o privrednim prestupima i načelo *ne bis in idem*

Zakonom o privrednim prestupima⁸ (u daljem tekstu: Zakon o privrednim prestupima ili ZPP) uređuje se oblast privrednih prestupa, kao vrste kaznenih dela. Sam ZPP ima ogromne manjkavosti, što nas i ne čudi s obzirom na vreme kada je donet, a imajući u vidu sve promene koje su se od tada desile. Zakon o privrednim prestupima sadrži odredbe o načelu *ne bis in idem* samo u jednom slučaju: „Odgovorno lice koje je pravnosnažno oglašeno krivim za krivično delo koje ima obeležja privrednog prestupa, neće se kazniti za privredni prestup“ (član 14 ZPP). Vidimo da samo ako je odgovorno lice oglašeno krivim za krivično delo, postoji zabrana vođenja protiv njega postupka za privredni prestup. *Argumentum a contrario* dolazi se do zaključka da se u svim ostalim slučajevima može voditi postupak protiv odgovornog lica, što je nedopustivo.

S tim u vezi, uslovno možemo reći da ovo načelo važi na isti način kako u krivičnom postupku, tako i u postupku za privredne prestupe. Kažemo uslovno, jer se ZPP poziva na shodnu primenu zakona, kojim se uređuje krivični postupak, a koji je odavno prestao da važi, a odredbe sada važećeg Zakonika o krivičnom postupku nisu kompatibilne sa Zakonom o privrednim prestupima. Zakon o prekršajima takođe u materijalnopravnom delu uređuje ovo pitanje, te načelo *ne bis in idem* ima materijalnopravni, a ne procesnopravni karakter.

7. Primena načela *ne bis in idem* u različitim kaznenim postupcima

---

8 „Službeni list Savezne Republike Jugoslavije“, br. 4/77, 36/77 – ispr., 14/85, 10/86 (prečišćen tekst), 74/87, 57/89 i 3/90 i „Službeni list Savezne Republike Jugoslavije“, br. 27/92, 16/93, 31/93, 41/93, 50/93, 24/94, 28/96 i 64/2001 i „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 101/2005 – dr. zakon).

U dosadašnjem rada videli smo kako i pod kojim uslovima postoji zabrana suđenja u istim stvarima, ali samo kad je reč o istim kaznenim postupcima, tako da ćemo u delu rada koji sledi videti kako funkcioniše ova zabrana kada je reč o različitim kaznenim postupcima. Naime, često za neki „kazneni događaj“ nije sasvim najjasnije kako ga treba kvalifikovati, da li kao krivično delo, prekršaj ili privredni prestup,⁹ tako da se dešava u praksi da se nakon okončanog jednog postupka pokreće i postupak za drugo kazneno delo.

Zakon o prekršajima sadrži, takođe, u članu 8, pravila o zabrani suđenja u istoj stvari, ako je ranije vođen krivični postupak. Tako je u ZP propisano (član 8 stav 3) da se protiv učinioca prekršaja, koji je u krivičnom postupku pravnosnažno oglašen krivim za krivično delo koje obuhvata i obeležja prekršaja, ne može za taj prekršaj pokrenuti postupak, a ako je pokrenut ili je u toku, ne može se nastaviti i dovršiti. Vidimo da je ZP jasan, te da postoji zabrana suđenja u istoj stvari samo onda kada je učinilac oglašen krivim za krivično delo koje obuhvata obeležja prekršaja, što *argumentum a contrario* vodi ka zaključku da se u svim ostalim slučajevima kada se krivični postupak nije završio na način da je okrivljeni oglašen krivim, može voditi prekršajni postupak. U članu 8 ZP navedeno je da se postupak može pokrenuti. Ciljnim tumačenjem se može doći do zaključka da se, shodno tome, može okončati i izreći sankcija. Mi se sa takvim rešenjem ZP ne slažemo. Naime, takvim zakonskim rešenjem, nakon što je krivični postupak završen oslobađajućom presudom, prema rešenju ZP ne postoji prepreka da se pokrene prekršajni postupak. Konkretno, prema takvom rešenju ZP, iako je okrivljeno lice oslobođeno u krivičnom postupku, to ne znači da se protiv njega neće pokrenuti prekršajni postupak, u kojem mu se mogu izreći prekršajne sankcije. Da li u ovom slučaju možemo reći da postoji pravna sigurnost? Ako je tužilac pretpostavljao da nema dovoljno „osnova“ za donošenje osuđujuće odluke u krivičnom postupku, zašto onda nije pokrenuo prekršajni postupak?

Zakon o prekršajima, takođe, sadrži pravila o zabrani pokretanja i vođenja prekršajnog postupka, ako je pre toga okončan postupak za privredni prestup. Tako ZP u članu 8 stavu 4 propisuje da se protiv učinioca prekršaja, koji je u postupku po privrednom prestupu pravnosnažno oglašen odgovornim za privredni prestup koji obuhvata i obeležja prekršaja, ne može za taj prekršaj pokrenuti postupak, a ako je pokrenut ili je u toku, ne može se nastaviti i okončati. Vidimo da ZP propisuje isto rešenje kao i kad je reč o ranije vođenom krivičnom postupku, tako da sve kritike koje smo izneli u tom delu važe i ovde.

Zakon o privrednim prestupima u jednom članu sadrži i pravila o zabrani ponovnog suđenja. Tako ZPP u članu 14 propisuje: „Odgovorno lice koje je pravnosnažno oglašeno krivim za krivično delo koje ima obeležja privrednog prestupa, neće se kazniti za privredni prestup“. Zakon o privrednim prestu-

⁹ Više o tome: Mrvić Petrović, 2014: 27–41.

pima je nedmosmislen. Samo onda kada je odgovorno lice oglašeno odgovornim za krivično delo, ne može se nakon toga voditi postupak za privredni prestup. Vidimo da se ovim zakonom, kao i Zakonom o prekršajima, zabranjuje ponovno suđenje za drugo kazneno delo samo kada je u (krivičnom) postupku odgovorno lice oglašeno krivim. Jasno je da se i ovde pojavljuje problem, jer ako je postupak okončan na bilo koji drugi način, ne postoji zabrana ponovnog suđenja. Takvo rešenje dovodi do pravne nesigurnosti.

Na kraju, ZPP govori samo o odgovornom licu u pravnom licu, te se postavlja pitanje da li zabrana ponovnog suđenja u ovakvom ograničenom obimu važi i kada je reč o pravnom licu. U vreme kada je donet ZPP, pravna lica nisu mogla da odgovaraju za učinjena krivična dela te se zato u ovom članu ZPP i govori samo o odgovornom licu u pravnom licu.

Još jedna moguća situacija jeste da se nakon završenog postupka za privredni prestup pokrene postupak za prekršaj. Da li se nakon završenog postupka za privredni prestup može pokrenuti, voditi i izreći sankcija u prekršajnom postupku? Da sam Zakon o privrednim prestupima ne sadrži nijednu odredbu o ovim pitanju, mogli bismo doći do zaključka da u ovom slučaju važe u najmanju ruku ista pravila kao i kada je reč o krivičnom postupku. Međutim, jedan član ZPP-a komplikuje problematiku ovog pitanja. Naime, ZPP u članu 26a propisuje: „Novčana kazna koju je osuđeno pravno lice ili odgovorno lice platilo za prekršaj uračunava se u kaznu izrečenu za privredni prestup čija obeležja obuhvataju i obeležja prekršaja“. Postavlja se pitanje šta uopšte znači ovaj član i koji je njegov cilj. Nama se čini da se ova odredba može tumačiti tako da se nakon završenog prekršajnog postupka može voditi postupak za privredne prestup, ali da se izrečena novčana kazna uračunava u kaznu koja je izrečena za privredni prestup. Iako se dolazi do takvog rešenja, mi smatramo da ono nije ni legalno ni legitimno. Takvim tumačenjem dolazi se i do zaključka da se za isto delo mogu voditi dva postupka, što je neprihvatljivo.

U vezi sa dosad rečenim smatramo da je poželjno videti jednu sudsku odluku:

Sentenca: a) Ukoliko je učinilac odgovarao za prekršaj koji ima obeležja privrednog prestupa ovo ga ne oslobađa odgovornosti za izvršen privredni prestup. Učinilac se neće kazniti za privredni prestup samo ako je prethodno pravnosnažno oglašen krivim za krivično delo koje ima obeležja privrednog prestupa. b) U privredno-kaznenom postupku načelo *ne bis in idem* važi samo u slučaju donošenja pravnosnažno osuđujuće presude za krivično delo sa obeležjima privrednog prestupa, pri čemu odgovorno lice i tada odgovara za izvršeni privredni prestup, ali se za isti neće kazniti.

Iz obrazloženja: a) Okolnost da je protiv okrivljenih pravnosnažno obustavljen prekršajni postupak, za delo koje ima obeležja privrednog prestupa, za koje se okrivljenima sudi u privredno-kaznenom postupku, ni u kom slu-

čaju ne oslobađa okrivljene odgovornosti za izvršen privredni prestup. Naime, odredbom čl. 14 Zakona o privrednim prestupima predviđeno je da odgovorno lice koje je pravnosnažno oglašeno krivim za krivično delo koje ima obeležja privrednog prestupa neće se kazniti za privredni prestup. S druge strane, odredbom čl. 8 st. 4 Zakona o prekršajima predviđeno je da se protiv učinioca prekršaja, koji je u postupku po privrednom prestupu oglašen odgovornim za privredni prestup, koji obuhvata i obeležja prekršaja, ne može za taj prekršaj pokrenuti postupak, a ako je pokrenut ili je u toku, ne može se nastaviti i dovršiti. Shodno iznetom, zabrana *ne bis in idem* važi u sledećoj relaciji – izvršilac privrednog prestupa koji je već pravnosnažno oglašen krivim za krivično delo, koje ima obeležja privrednog prestupa, neće se kazniti za taj privredni prestup, a učinilac prekršaja koji je oglašen odgovornim za privredni prestup, koji ima obeležja prekršaja neće odgovarati za taj prekršaj. Ovo iz razloga što privredno-prestupna odgovornost predstavlja širu odgovornost od prekršajne odgovornosti, a krivična odgovornost je šira od privredno-prestupne. Razlog za takvo postupanje ogleđa se u tome što krivično delo u sebi apsorbujе i sva obeležja privrednog prestupa, a privredni prestup u sebi apsorbujе sva obeležja prekršaja. Samo u tom slučaju i samo iz tog razloga zabranjuje se ponovno kažnjavanje ovih učinilaca, dok izvršen prekršaj, kao blaži oblik kaznene odgovornosti, ne može u sebi apsorbovati privredno-prestupnu odgovornost i ne može se učinilac privrednog prestupa osloboditi od odgovornosti za izvršen privredni prestup, zato što je prethodno odgovarao za prekršaj sa tim obeležjima. Načelo *ne bis in idem* ne važi u toj relaciji. Okolnost da je okrivljeno pravno, odnosno odgovorno lice prethodno odgovaralo za prekršaj sa elementima privrednog prestupa, ima značaj utoliko što se, u smislu odredbe čl. 26a Zakona o privrednim prestupima, kazna koju je pravno, odnosno odgovorno lice platilo za prekršaj uračunava u kaznu izrečenu za privredni prestup. Ovo međutim samo u slučaju kada je prekršajni postupak protiv učinioca (pravnog ili odgovornog lica) okončan osuđujućom presudom i okrivljenom izrečena novčana kazna, koju je pritom okrivljeni platio.

b) Takođe, načelo *ne bis in idem* u privredno-kaznenom postupku ima drugačiju prirodu i drugačiji značaj od onog koji ovo načelo ima u krivičnom postupku. Jedina odredba Zakona o privrednim prestupima, kao matičnog zakona u ovoj oblasti, koja govori o zabrani ponovnog kažnjavanja jeste odredba čl. 14 i njome je predviđeno samo to da se odgovorno lice koje je pravnosnažno oglašeno krivim za krivično delo koje ima obeležja privrednog prestupa neće kazniti za privredni prestup. Ovo podrazumeva dve stvari. Prva je da zabrana *ne bis in idem* postoji samo ako je odgovorno lice u krivičnom postupku oglašeno krivim za krivično delo sa obeležjima privrednog prestupa, a ne i u slučaju kada je pravnosnažno oslobođeno od optužbe ili je optužba odbijena ili krivični postupak pravnosnažno obustavljen, kako je to predviđeno odredbom čl. 4 Zakonika o krivičnom postupku. Svrha navedene distinkcije

koja važi u privredno-kaznenom postupku u odnosu na krivični ogleđa se u već rečenom, da krivična odgovornost podrazumeva širu odgovornost od privredno-prestupne. Shodno tome, činjenica da je učinilac oslobođen od optužbe za krivično delo ne znači nužno da se u radnjama tog lica ne stiču elementi bića privrednog prestupa, niti okolnosti koje isključuju krivičnu odgovornost automatski isključuju i privredno-prestupnu. Druga specifičnost, koja proizlazi iz ovog načela u privredno-kaznenom postupku, jeste da odgovorno lice i u tom slučaju (kada postoji osuđujuća krivična presuda) odgovara za izvršen privredni prestup, odnosno oglašice se odgovornim za privredni prestup, samo se za isti neće kazniti. Time se iscrpljuje zabrana predviđena citiranom odredbom čl. 14 Zakona o privrednim prestupima, kojom je propisano samo to da se taj učinilac neće kazniti za izvršen privredni prestup, a ne da se protiv učinioca ne može uopšte sprovesti privredno-kazneni postupak i da to lice ne može odgovarati za privredni prestup. Takođe, okolnost da odgovorno lice ne može biti kažnjeno za privredni prestup ako je prethodno oglašeno krivim za krivično delo sa obeležjima privrednog prestupa, nije smetnja da se privredno-kazneni postupak vodi samo protiv okrivljenog pravnog lica jer je ovo jedan od izuzetaka kada se odstupa od načela jedinstvenosti postupka u smislu odredbe člana 51 Zakona o privrednim prestupima.¹⁰

U vezi sa vođenjem krivičnog postupka nakon završenog prekršajnog postupka, zapravo je reč o tome da li se nakon završenog blažeg kaznenog postupka može pokrenuti teži kazneni postupak. U vezi sa tom mogućnošću, Zakon o krivičnom postupku i Zakon o prekršajima ne sadrže nikakve odredbe, tako da nam ostaje ustavna odredba kojom se propisuje da niko ne može biti gonjen ni kažnjen za krivično delo za koje je pravnosnažnom presudom oslobođen, ili osuđen, ili za koje je optužba pravnosnažno odbijena, ili postupak pravnosnažno obustavljen, niti sudska odluka može biti izmenjena na štetu okrivljenog u postupku po vanrednom pravnom leku. Istim zabranama podleže vođenje postupka za neko drugo kažnjivo delo.¹¹ Dakle, ukoliko je postupak okončan pred Prekršajnim sudom, smatramo da ne bi mogao da se vodi nov krivični postupak za isto lice i isto delo.¹²

Iako se na prvi pogled možda čini da je ovakva situacija pravno nemoguća, u našoj sudskoj praksi se javljaju takvi slučajevi. U prilog tome navodimo sentencu iz sudske prakse: „U krivičnom postupku načelo *ne bis in idem* prime-

10 Presuda Privrednog apelacionog suda, Pkž. 583/2013 od 14. 11. 2013. godine – *Sudska praksa privrednih sudova – Bilten*, br. 4/2013.

11 Član 34 stav 4 *Ustava Republike Srbije*, „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 98/2006.

12 Na ovom mestu značajno je ukazati i na član 63 stav 3 KZ, kojim se propisuje da zatvor ili novčana kazna koju je osuđeni izdržao, odnosno platilo za prekršaj ili privredni prestup, kao i kazna ili disciplinska mera lišenja slobode, koju je izdržao zbog povrede vojne discipline, uračunava se u kaznu izrečenu za krivično delo čija obeležja obuhvataju i obeležja prekršaja, privrednog prestupa, odnosno povrede vojne discipline.

niće se na istu činjeničnu situaciju povodom koje je već doneta pravnosnažna odluka, nezavisno od toga da li je ona doneta u krivičnom, prekršajnom ili u postupku povodom privrednih prestupa“.

Iz obrazloženja: „Osnovano se žalbom branioca okrivljenih AA, BB, VV, GG, DD, ĐĐ i EE – advokata AB ukazuje da je u konkretnom slučaju pobijanom presudom učinjena povreda krivičnog zakona iz člana 369 tačka 2 ZKP jer je stvar već pravnosnažno presuđena, a na koju povredu drugostepeni sud pazi i po službenoj dužnosti, shodno odredbi člana 380 stav 1 tačka 2 ZKP, ukoliko je ista učinjena na štetu okrivljenog. Naime, i po nalaženju ovoga suda kao drugostepenog, prvostepeni sud prilikom odlučivanja nije uzeo u obzir pravnosnažno prekršajno rešenje Opštinskog sudije za prekršaje u M. (...) Imajući u vidu istaknuto, ovaj sud nalazi da tumačenjem Evropske Konvencije o ljudskim pravima, kao i imajući u vidu praksu Evropskog suda za ljudska prava, pojam ‘krivično’ u konvenciji u našem pravu predstavlja ne samo krivično delo, već i određene privredne presteupe i određene prekršaje, zbog čega je Apelacioni sud u Beogradu primenom odredbe člana 354 tačka 2 ZKP, a uvažavanjem žalbe njihovog branioca, odbio optužbu prema okrivljenima AA, BB, VV, GG, DD, ĐĐ i EE da su kao saizvršioци izvršili krivično delo nezakonit lov iz člana 276 stav 4 KZ u vezi člana 33 KZ, a prema okrivljenom AA je odbio optužbu i da je izvršio krivično delo sprečavanje službenog lica u vršenju službene radnje iz člana 322 stav 1 KZ (...) Shodno navedenom, bez obzira što činjenično stanje ukazuje da su lica protiv kojih se vodi ovaj postupak učinila predmetna krivična dela, Apelacioni sud u Beogradu, kao drugostepeni, smatra da se u konkretnom slučaju radi o pravnosnažno presuđenoj stvari i da bi donošenje drugačije odluke od odluke kojom se odbija optužba u ovoj krivično-pravnoj stvari predstavljalo povredu jednog od osnovnih ljudskih prava zaštićenih Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i to načela *ne bis in idem*, a koje pravo predstavlja i jedno od osnovnih načela domaćeg krivičnog procesnog prava i zagarantovano je kao jedno od ljudskih prava i u Ustavu Republike Srbije.“¹³

¹³ Presuda Apelacionog suda u Beogradu, Kžl 4011/2011 od 19. 3. 2012. godine. Isto tako, Sentenca: Ukoliko postoji pravnosnažna presuda doneta u prekršajnom postupku, zakonom je isključena mogućnost vođenja krivičnog postupka za kažnjivo delo ako ono proizlazi iz istih činjenica ili iz činjenica koje su u bitnom iste, jer je reč o presuđenoj stvari. Presuda Vrhovnog kasacionog suda, Kzz 106/2012 od 13. 12. 2012. godine; Članom 4. Zakonika o krivičnom postupku je jasno definisano načelo *ne bis in idem* time što je propisano da niko ne može biti gonjen za krivično delo za koje je odlukom suda pravnosnažno oslobođen ili osuđen ili za koje je optužba pravnosnažno odbijena ili je postupak pravnosnažno obustavljen, što podrazumeva i obustavu posle prekida prekršajnog postupka. Zaključak usvojen na sednici Krivičnog odeljenja Apelacionog suda u Nišu, održanoj dana 23, 24. i 25. 09. 2014. godine, usaglašeni sa zaključcima Krivičnog odeljenja Vrhovnog kasacionog suda na sastanku Krivičnog odeljenja Apelacionog suda u Nišu dana 01. 12. 2014. godine. Isto tako, Sentenca: U smislu člana 6. Zakonika o krivičnom postupku, koji reguliše procesno načelo *ne bis in idem*, odlukom suda smatra se kako

Kada je reč o vođenju krivičnog postupka nakon završenog postupka za privredni prestup, postoje iste problemi kao i kada je reč o vođenju krivičnog postupka nakon okončanog prekršajnog postupka. Dakle, zakonima se ovakve situacije ne rešavaju. Mi smatramo da i u ovom slučaju važi zabrana suđenja u istoj stvari, jer su i privredni prestupi deo kaznenog prava Srbije te je nesporno da se i u ovom slučaju primenjuju odredbe Ustava Srbije.

Zaključak

Neretko se u praksi dešava da se protiv okrivljenog vodi jedna vrsta kaznenog postupka, pa da se nakon neuspešnog okončanja pokrene kazneni postupak druge vrste, dakle, da se okrivljeni dva puta goni za isto kazneno delo. Analizirane odredbe pokazuju da se i pojedinim kaznenim zakonima dopušta takva mogućnost, što po našem mišljenju nije opravdano, budući da je na taj način ugrožena pravna sigurnost okrivljenog. Ukoliko okrivljeni učini kazneno delo, onda je potrebno da se preduzme krivično gonjenje i da mu se izrekne krivična sankcija za ono protivpravno ponašanje koje supsumpcijom potpada pod elemente bića kaznenog dela određene vrste. To znači da nije opravdano najpre protiv okrivljenog preduzeti krivično gonjenje, jer je reč o najtežim oblicima protivpravnih ponašanja, pa ako sud donese oslobađajuću presudu, onda pokrenuti prekršajni postupak protiv istog lica za isto delo. U prilog tome da su takvi slučajevi postojali u našoj sudskoj praksi govori nedavno doneta presuda Evropskog suda za ljudska prava u predmetu *Milenković protiv Srbije*.¹⁴ Sud je našao povredu principa *ne bis in idem*, stoga što je podnosilac predstavke na nacionalnom planu najpre bio osuđen u prekršajnom postupku zbog narušavanja javnog reda i mira, a nakon toga je protiv njega vođen krivični postupak za krivično delo teške telesne povrede, u kome je bio osuđen na zatvorsku kaznu u trajanju od tri meseca.¹⁵ Smatramo da je potrebno izmeniti zakonska rešenja na koja je ukazano u radu, kako se u praksi ne bi događalo da se vodi više kaznenih postupaka za isto kazneno delo i kako bi se osigurala pravna sigurnost u kaznenom pravu.

---

odluka u krivičnim stvarima, tako i odluka prekršajnog suda. Presuda Apelacionog suda u Kragujevcu, Kž1. 4171/2011(2) od 10. 1. 2012. godine. Vid. Odluka Ustavnog suda, Už broj 1285/2012 od 26. marta 2014. godine, objavljena u „Službenom glasniku Republike Srbije“, br. 45/2014 od 27. aprila 2014. godine.

¹⁴ Za komentar presude videti: Bajović, 2016: str. 243–258.

¹⁵ App. No. 50124/13.

Literatura

1. Bajović, V. (2016). Slučaj Milenković – *Ne bis in idem* u krivičnom prekršajnom postupku, u: Ignjatović, Đ. (ur.). *Kaznena reakcija u Srbiji VI deo*. Beograd.
2. Bejatović, S. (2008). *Krivično procesno pravo*. Beograd.
3. Bele, I., Jakulin, V. (2007). *Ne bis in idem*, *Pravni život*, 56(9): 181–198.
4. Bovan, S. (2014). Metodski potencijali hermeneutičkog pragmatizma u razumevanju i primeni načela *ne bis in idem*. *Crimen*, 5(1): 62–74.
5. Vasiljević, T., Grubač, M. (2005). *Komentar Zakonika o krivičnom postupku*. Beograd.
6. Vasiljević, T. (1981). *Sistem krivičnog procesnog prava SFRJ*. Beograd.
7. Zupančić, B. (2011). *Ne bis in idem* (zabrana ponovnog suđenja za isto delo) la belle dame sans merci. *Crimen*, 2.
8. Gomein, D. (1996). *Kratak vodič kroz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima*. Beograd.
9. Grubač, M. (2006). *Krivično procesno pravo*. Beograd.
10. Đurđić, V. (2008). Međunarodnopravni standardi i zaštita ljudskih prava u krivičnom postupku, u: Radivojević, Z. (ur.). *Ustavne i međunarodnopravne garancije ljudskih prava: zbornik radova*. Niš.
11. Đurđić, V. (2001). Osnovna načela jugoslovenskog krivičnog postupka i zaštita sloboda i prava čoveka, *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo*, 39(2–3): 75–97.
12. Jekić, Z. (1994). Zakon o krivičnom postupku i slobode i prava građana, u: *Slobode i prava građana i jugoslovensko krivično zakonodavstvo*. Beograd.
13. Knežević, S. (2007). Zabрана dvostruke ugroženosti i ljudska prava okrivljenog, *Pravni život – pravo i sloboda*, T. 1, 9: 757–768.
14. Lazin, Đ. (2004). Načelo *ne bis in idem* u krivičnom procesnom zakonodavstvu Srbije i Crne Gore i Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, u: *Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i krivično zakonodavstvo Srbije i Crne Gore*. Zlatibor.
15. Mrvić Petrović, N. (2014). Poštovanje načela *ne bis in idem* pri suđenju za slične prekršaje i krivična dela. *Nauka bezbednost policija – žurnal za kriminalistiku i pravo*, 2: 27–39.
16. Stevanović, Č., Đurđić, V. (2006). *Krivično procesno pravo – opšti deo*. Niš.
17. Škulić, M. (2009). *Krivično procesno pravo*. Beograd.

NE BIS IN IDEM PRINCIPLE
IN CRIMINAL LAW OF THE REPUBLIC OF SERBIA

Ivan Ilić

University of Niš, Faculty of Law

Ivan Milić

University of Novi Sad, Faculty of Law

Summary: The subject of the authors' attention is the principle of *ne bis in idem* in the penal law of the Republic of Serbia. In this work the authors analyse positive laws in order to answer the question in which cases the repetition of sentencing is forbidden. In connection with this, international documents governing this principle, as well as the Constitution of the Republic of Serbia are analysed. Apart from that, the authors critically analyse the provisions of the current penal laws which govern this principle, which are the Criminal Procedure Code, the Misdemeanour Law and the Law on Economic Offenses. In the paper all the vague and contradictory provisions of the laws in this domain are highlighted, but concrete *de lege ferenda* solutions are proposed as well. The accused against whom a criminal procedure is completed for one punishable act has to be certain that the procedure will not be repeated against him for the same act. Therefore, one of the basic principles of modern penal law is the prohibition of repeated sentencing for the same punishable act. Considering that crimes, misdemeanours and economic offenses belong to penal law, it is common in practice that after the completion of a procedure for one punishable act, a procedure begins for a second punishable act. This means that when a criminal procedure has not proven that the accused has committed a crime, the prosecutor will next initiate a misdemeanour procedure in which he will attempt to prove that the accused has attempted a misdemeanour, or vice-versa. Similarly, the same case exists when economic offenses, the third category of crimes are in question. In connection with this, if there is no prohibition from repeated sentencing for the same or other punishable act, then there is no legal security in penal law. The Constitution of the Republic of Serbia states clearly: "No person may be prosecuted or sentenced for a criminal offence for which he has been acquitted or convicted by a final judgment for which the charges have been rejected or criminal proceedings dismissed by final judgment, nor may court ruling

be altered to the detriment of a person charged with criminal offence by extraordinary legal remedy. The same prohibitions shall be applicable to all other proceedings conducted for any other act punishable by law.” On the other hand, the Misdemeanour Law allows the initiation of a procedure despite the fact that a criminal procedure has previously been led, and the same solution is prescribed when a procedure for an economic offence was previously led. A similar provision is prescribed by the Law on Economic Offenses. In this way the principle of legal security is infringed upon because the accused is not certain whether the prosecutor will initiate a procedure for a different punishable act, which is, according to our opinion inadmissible. We believe that it is necessary to change the legal provisions highlighted in the work, in order to prevent multiple procedures to be led for the same punishable act and to provide legal security in penal law.

